

Västnorden – ett alternativ till EU?

Örebro, 5 februari 2005

av Tomas Larsson

-e:/Skandinavien/Västnorden-

Västnorden

Inledning

Sedan folkomröstningen om EU-medlemskap 1994 har diskussionen om Sveriges framtida engagemang i EU gått vidare. Diskussionen har främst gällt demokratiunderskottet inom EU, men även mer konkreta frågor som t ex arbetslöshet och allmän ekonomisk utveckling. Ett tungt argument från ja-sidan inför folkomröstningen 1994 var just en kraftig tillväxt vid ett ja, men faktum är att Sverige inte har genomgått någon kraftig ekonomisk tillväxt sedan vi gick med i EU. Dessutom står numera cirka 25 % av den svenska befolkningen i arbetsför ålder utanför arbetsmarknaden, en siffra som var betydligt lägre innan vi gick med i EU. Den svenska arbetslösheten tenderar dessutom att stiga. Ett annat problem är globaliseringen, med allt vad det innebär av lönepress och utflyttning av makten. Ordförande för tyska Deutsche Bank påpekade redan i början av 2001 att den nya EU- valutan euro i själva verket är en del av globaliseringen.

Parallellt med Sveriges integration i EU har det nordiska samarbetet hamnat i skymundan. Våren 2004 visade dock en dansk undersökning att det finns en mycket stark opinion i Skandinavien för ett skandinaviskt samarbete, en opinion som till och med är starkare än för EU. Men diskussionen om ett fördjupat, officiellt, politiskt samarbete i Norden ligger sedan decennier på is (ett danskt parti kallade det för "Den förbjudna frågan"). Faktum är att det nordiska samarbetet nådde sin höjdpunkt för ett halvsekel sedan. Sedan börjar av 1990-talet håller dessutom Baltikum på att integreras i resterna av det nordiska samarbetet, vilket i sin tur har blottlagt en spricka i synen på det nordiska, en spricka som går mitt i Östersjön och som delar dagens Norden i en västnordisk och en östnordisk del. Frågan är om vi ens längre kan tala om en "nordisk identitet".

I denna presentation ges ett förslag till ett reformerat nordiskt samarbete, med en geografisk och politisk tyngdpunkt mer västerut. Syftet med presentationen är att skapa en debatt om regionala alternativ till dagens globalisering.

Västnorden

Dagens officiella politiska samarbete i Norden

Bakgrund

Efter första världskriget fanns det i Norden en önskan om djupare nordiskt samarbete. Dessutom blev Finland år 1917 självständigt från Ryssland, vilket ytterligare ökade intresset för ett djupare nordiskt samarbete. Redan 1919 bildades Föreningen Norden, som bidrog till att knyta de nordiska länderna närmare varandra. Under 1950- talet genomfördes djupare samarbete inom Norden och som exempel kan nämnas Nordiska rådet, passunion, fri arbetsmarknad och social trygghetskonvention.

Organisation

”Det officiella nordiska samarbetet kanaliseras genom de båda organisationerna Nordiska rådet och Nordiska ministerrådet. Nordiska rådet är parlamentarikernas samarbetsforum. Rådet har 87 medlemmar. Rådsmedlemmarna sitter i ländernas parlament. Arbetet sker i fem utskott och fyra partigrupper. Nordiska ministerrådet är de nordiska regeringarnas samarbetsorgan”
(citat Nordens hemsida)

Västnorden

Problemen inom dagens nordiska samarbete

Nordens tidning, mars 1999: "Av 1980- talets stolta handlingsplan 'Norden som hemmamarknad' blev det inte mycket konkret"

Politik i Norden, oktober/november 1999: "Av historiska skäl har svensken till alla tider riktat blicken förbi Norden och ut i världen... Medan svenskens självbild sprids över Norden i form av svensk film, musik och TV befinner han sig själv bakom ett filter och har enbart mytbilder att ty sig till när han möter grannarna i verkligheten"

Östgöta Correspondenten, ledare, oktober 2002: "Med tanke på hur viktigt det är att det nordiska samarbetet uppgraderas kan man också ifrågasätta om en avsutten politiker [Per Unckel] är den bästa mannen för uppdraget".

Vanhanen, Finlands statsminister, april 2004: "...genom EU-medlemskapet har den politiska realiteten blivit att de nordiska intressena får ge vika..." och "Skillnaderna mellan [de nordiska] gör det oerhört svårt att driva igenom en gemensam strategi..." och "Vanhanen betecknar dagens samarbete som ett komplement till EU".

Konservativa finska EU-parlamentariker, december 2004: "Konservativa finska EU-parlamentariker vil gravlegge Den nordlige Dimensjonen i EU..."

Göteborgs- Posten, januari 2005: "Vi [svenskarna] ser upp till engelskspråkiga länder och vänder ryggen åt våra grannar... över hälften av gymnasisterna sade att de aldrig fått sådan [skandinaviska språk] undervisning"

Per Unckel, generalsekreterare för Nordiska ministerrådet, januari 2005: "Det sätt vi tidigare har arbetat på, attraherar inga nya grupper till det nordiska"

Västnorden

Fördelarna med västnordiskt samarbete istället för dagens nordiska samarbete

Tidigare nämndes den expansion av det nordiska samarbetsområdet som pågår. Litauen, Estland och Lettland är på väg att bli medlemmar i det nordiska samarbetet och det har även förts fram förslag om att Ryssland, Tyskland och Polen borde ingå i ett framtida "Nordeuropeiskt parlament".

Genom seklerna har gränserna för det politiska Norden ändrats åtskilliga gånger. Under skandinavismens glansperiod under 1850- talet nämndes Finland knappast alls, fast det varit en del av Sverige fram till 1809, då det förlorades till Ryssland. Längre tillbaka i tiden tillhörde delar av Baltikum och Tyskland antingen Sverige eller Danmark. I och med freden i Kiel 1814 inleddes dock en lång period av fred, säkrad genom de skandinaviska ländernas neutralitetspolitik, och regionen blev därefter en ovanligt lugn del av Europa.

Under tiden mellan första och andra världskriget fanns en stark opinion för ökat nordiskt samarbete, däribland ett nordiskt försvarsförbund. Dessa planer gick dock om intet, bland annat på grund av Finlands relationer till Sovjetunionen. Danmark, Island och Norge gick senare med i NATO (1949). De baltiska staterna blev Sovjetstater.

Dagens politiska bild i Norden är komplex. Sovjetunionen upplöstes i början av 1990-talet, men istället har nya samarbetsorganisationer i vår region etablerats. Bilden är så pass komplicerad att den finske riksdagens talman under våren 2004 använde ordet "sanera" när han talade om det framtida nordiska samarbetet.

Den ständigt återkommande frågan sedan 1960- talet är vad ett framtida nordiskt samarbete i grunden skulle kunna basera sig på. En genomgående konstellation genom det gångna millenniet är dock de skandinaviska länderna Danmark, Norge, Sverige och Island (Island ingick dock i Danmark under period 1261- 1944). Gemensamt för dessa fyra länder är den språkliga och kulturella gemenskapen. Finland och Baltikum har inte haft samma starka anknytning till Skandinavien, än mindre Polen, Ryssland eller Tyskland.

Västnorden

Vad skulle ett fördjupat, västnordiskt samarbete kunna handla om?

Hotbilden mot Västnorden

- * Yttre hot
 - ** låglönepress
 - ** utflyttning av arbetsplatser
 - ** utflyttning av den politiska makten
 - ** utflyttning av den ekonomiska makten
 - ** insmuggling av bland annat droger
 - ** terrorism
 - ** miljöförstöring

- * Inre hot
 - ** utarmning av vår kultur (inkl språk)
 - ** degradering av utbildningsväsendet
 - ** en minskande befolkning som jobbar allt mindre
 - ** ökande avstånd politiker- väljare
 - ** högt skattetryck

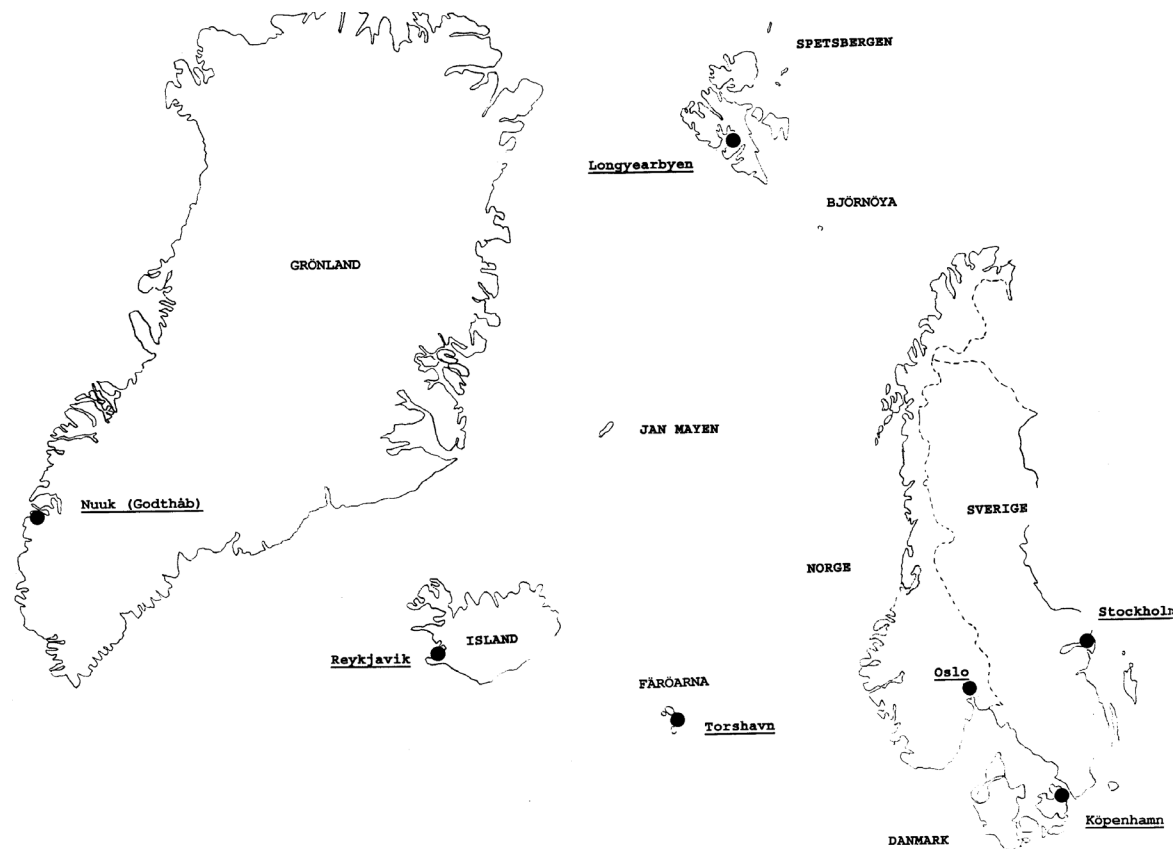
Möjligheterna

- * Enad röst i utrikespolitiska sammanhang
- * Samordnat utbildningssystem
- * Samordnad industripolitik
- * Effektivare gränsskydd
- * Satsning på västnordiskt kultur (kabel-TV, språkundervisning etc)
- * Återgång till gemensam kron-valuta

Västnorden

Vilka områden ingår i Västnorden?

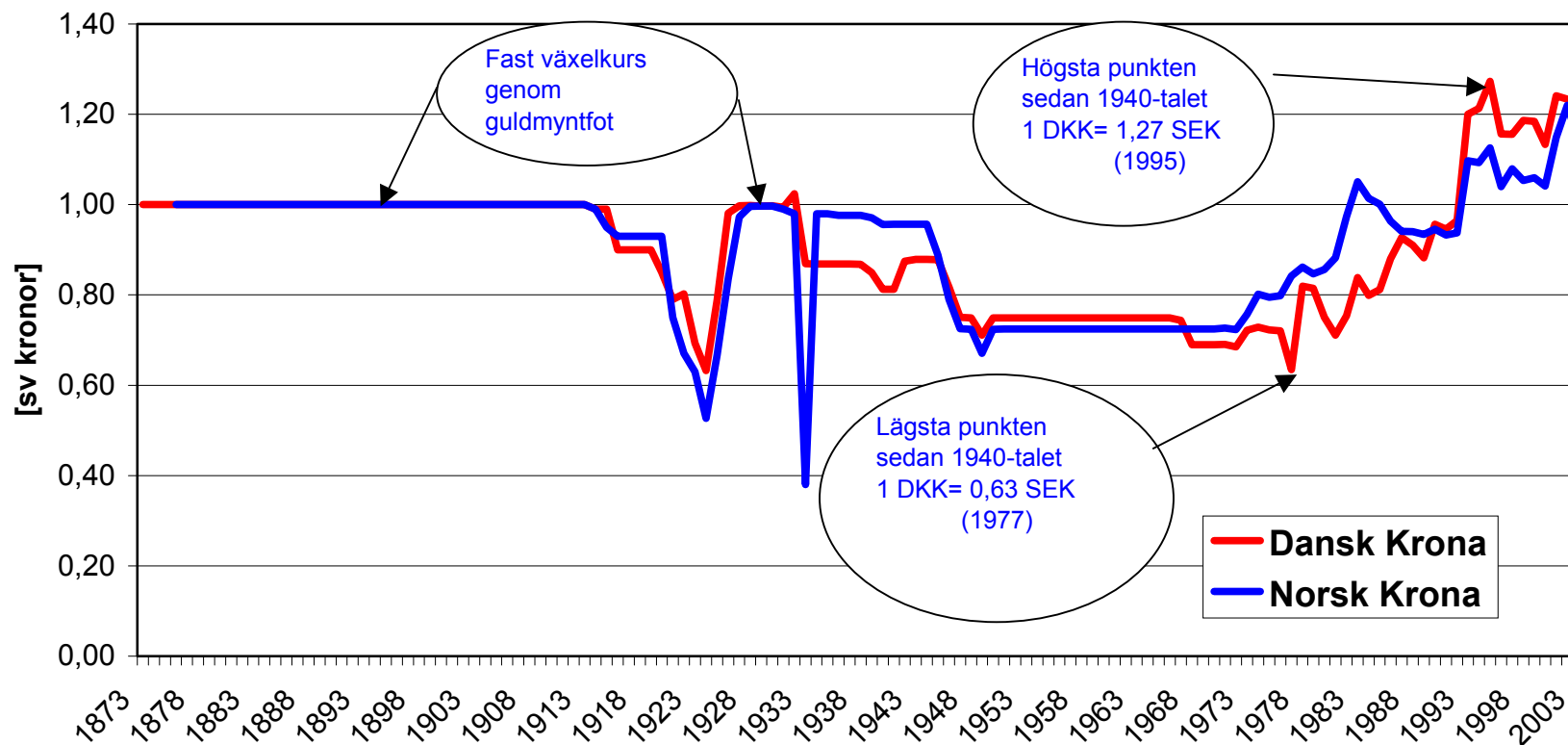

Kommentar: Regionen har cirka 19 miljoner invånare, den motsvarar nästan 60 % av Kanadas ekonomi och har ungefär samma yta som det gamla EU med dess 15 medlemsländer ("EU15").

Västnorden

Västnorden som en ekonomisk region: växelkursen

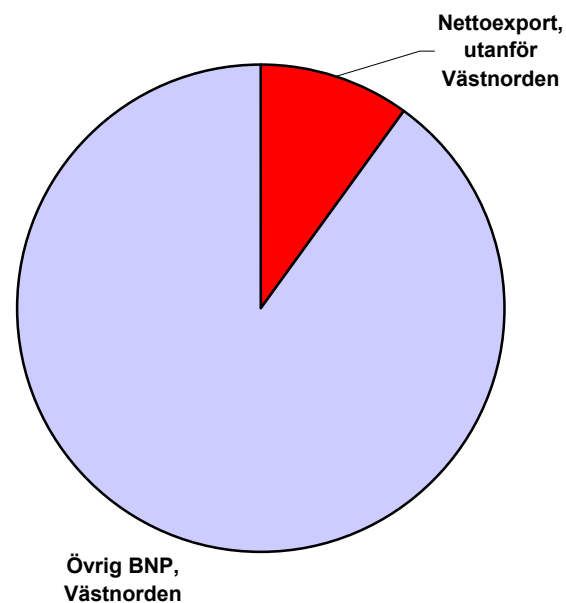
Kommentar: Det direkta valutasamarbetet länderna emellan upphävdes i princip 1914. Trots detta har de tre valutorna fortsatt att följa varandra.

Västnorden

Västnorden som en ekonomisk region: Bruttonationalprodukten

2001

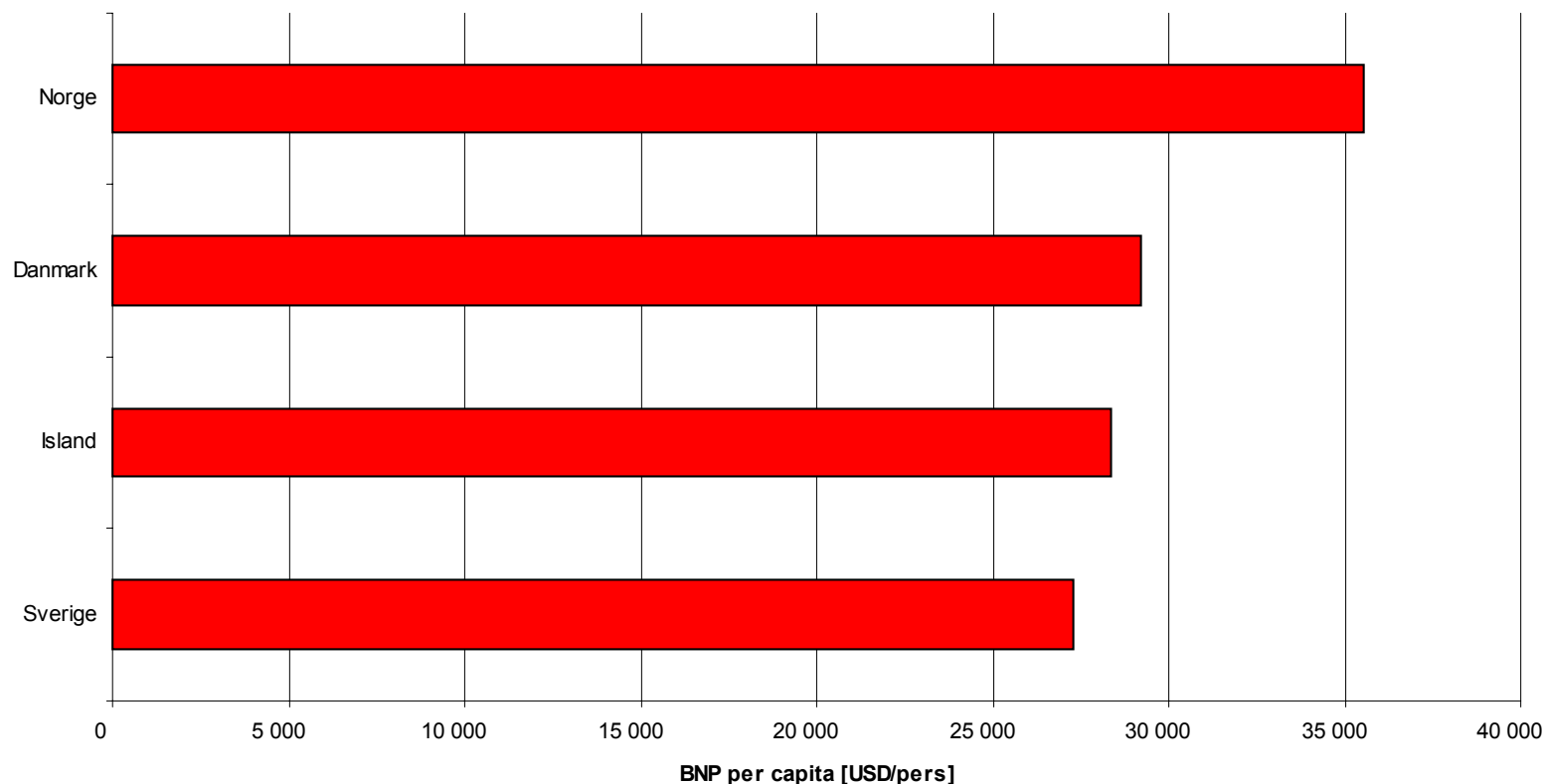
Totalt 4.713 miljarder kronor

Kommentar: Exporten är mycket viktig för Västnorden men proportionerna måste också framgå i debatten! Det finns en stor regional ekonomi!

Västnorden

Västnorden som en ekonomisk region: Levnadsstandarden

Kommentar: Ländernas (inom OECD rankinglista) levnadsstandard är bland de främsta globalt sett.

Västnorden

Var står opinionen i frågan om skandinaviskt samarbete?

Under våren 2004 genomfördes i Sverige, Norge och Danmark undersökningar om var opinionen stod i frågan om EU och nordiskt samarbete. Resultaten blev:

	tätare nordiskt samarbete	EU-medlemskap	vet ej	Institut
Sverige	49 %	45 %	6 %	Temo (april 2004)
Norge	45,7 %	40,2 %	14,1 %	Sentio-Norstatt (april 2004)
Danmark	44 %	47 %	9 %	Gallup (maj 2004)

Slutsats: Det finns enligt undersökningarna en övervikt för nordiskt samarbete i Sverige och Norge men en viss övervikt för EU-medlemskap i Danmark. I Danmark ställdes dock även följande kompletterande fråga:

”Hvad ville du vælge, hvis der mellem et eventuelt nordisk forbund og EU etableres handels- og samarbejdsaftaler, der indebærer, at nordiske statsborgere kan rejse, bo, studere, arbejde og handle på tværs af grænserne?”

Hela 59 % av väljarna (omräknat till endast ja/nej) föredrog ett nordiskt samarbete framför EU! Detta utan att frågan om nordiskt samarbete egentligen har diskuterats de senaste decennierna!

Källa: Politiken (Danmark), april 2004

Anm. Benämningen ”nordisk” används endast för att citera undersökningen.

Västnorden

Slutsats

Sverige kunde vid årsskiftet 2004/2005 se tillbaka på 10 års medlemskap i EU. Förväntningarna på EU-medlemskapet var under början av 1990- talet stora och ledande debattörer och politiker lovade folket en mycket stark ekonomisk tillväxt och ett avgörande politiskt inflytande på EU:s politik om vi röstade ja. Relativt snart efter det att Sverige blivit medlem i EU visade sig dock förhoppningarna bli grusade. Inför 10- årsjubileet sades nästan ingenting alls om den historiska dagen. Istället får vi allt oftare läsa nya larmrapporter om tillståndet i vår ekonomi.

Nyligen släppte den amerikanska underrättelseorganisationen CIA rapporten "Mapping the global future". I rapporten analyseras den globala politiska bilden fram till och med år 2020. Vad gäller EU är rapporten till stora delar pessimistisk och tar främst upp fyra problemområden:

- * den nuvarande välfärdsmodellen inom EU är ohållbar
- * det finns en demografisk kris inom EU
- * NATO kanske försvinner
- * banden över Nordatlanten försvinner

Den s k Lissabon-strategin från mars 2000, där EU skulle bli "världens bästa ekonomi" år 2010, är i praktiken redan överspelad. Likaså har euro-länderna även gett upp den s k stabilitetspakten, den långsiktiga garanten för eurons stabilitet. Men på en västnordisk nivå, förstärkt av ländernas djupa kulturella gemenskap och likartade höga levnadsstandard, är dessa mål högst realistiska. Så varför inte skapa en gemensam västnordisk tillväxtpolitik som syftar att göra Västnorden till en av världens konkurrenskraftigaste regioner, baserat på en stark västnordisk kron-valuta?

Västnorden

